Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-079-и назди Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ (734025, шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 33)

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Исроилов Исмоил Исроилович

“Нақши ниҳодҳои ҳифзи сарҳади давлатӣ дар раванди таъмини амнияти миллӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ

Мутобиқати мавзуи рисола ба ихтисос ва самти илмӣ. Мавзуи диссертатсия – «Нақши ниҳодҳои ҳифзи сарҳади давлатӣ дар раванди таъмини амнияти миллӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)» – бо ихтисоси илмии 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ пурра мутобиқ мебошад. Ин ихтисос таҳқиқи ниҳодҳои сиёсӣ ва равандҳои сиёсиро дар бар мегирад ва ниҳодҳои ҳифзи сарҳади давлатӣ ҳамчун қисмати муҳими сохтори сиёсиву амниятии давлат эътироф мешаванд. Рисолаи мазкур маҳз ба омӯзиши мақоми ниҳодҳои давлатие равона шудааст, ки амалӣ намудани сиёсати ҳифзи сарҳади давлатӣ ва таъмини амнияти миллиро ба уҳда доранд. Аз ин рӯ, интихоби чунин мавзуъ дар чаҳорчӯби ихтисоси зикршуда асоснок буда, ба самти илмии сиёсати амниятӣ ва идоракунии давлатӣ рост меояд.

Актуалӣ ва аҳамияти мавзуъ. Мавзуи таҳқиқшаванда дорои аҳамияти баланди илмӣ ва амалӣ мебошад, зеро таъмини амнияти миллӣ ва махсусан ҳифзи сарҳади давлатӣ дар шароити геополитикии имрӯза барои Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи мубрам аст. Мусаллам аст, ки

амнияти сарҳадӣ ҷузъи ҷудонопазири амнияти миллӣ буда, таҳкими он барои сулҳу суботи мамлакат аҳамияти аввалиндараҷа дорад. Аз ин лиҳоз, интихоби мавзуи мазкур саривақтӣ ва муҳим буда, ба ниёзҳои рушди илмҳои сиёсӣ ва талаботи амнияти миллии кишвар ҷавобгӯ мебошад.

Дараҷаи навгонии илмии диссертатсия. Диссертант дар таҳқиқоти мазкур ба дастовардҳои нави илмӣ ноил гардидааст. Навгонии илмии рисола пеш аз ҳама дар он зоҳир мегардад, ки масоили нақши ниҳодҳои ҳифзи сарҳади давлатӣ дар таъмини амнияти миллӣ бори аввал ба таври ҳамаҷониба ва системавӣ мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Муаллиф доираи васеи адабиёти сиёсию ҳарбӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқиро мавриди омӯзиш қарор дода, робитаи сиёсат бо соҳаи ҳарбиро дар заминаи ҳифзи сарҳад муайян намудааст. Дар раванди таҳқиқот вижагиҳои ташаккул ва инкишофи ниҳодҳои ҳифзи сарҳадӣ дар даврони истиқлолият муайян гардида, марҳалаҳои азнавташаккулёбии сохторҳои сарҳадбонӣ ва нақши онҳо дар низоми амнияти миллии Тоҷикистон нишон дода шудаанд. Навоварии дигар дар пешниҳод гардидани тавсияҳои илмии мушаххас барои такмили сиёсати ҳифзи сарҳадӣ ва ҳамоҳангсозии фаъолияти ниҳодҳои марзбонӣ бо сохторҳои дигар ифода меёбад. Ҳамчунин, диссертант мафҳум ва меъёрҳои доктринаи давлатии муҳофизати сарҳадро аз дидгоҳи нав шарҳ дода, барои аввалин бор намуна ва пешниҳодҳои нави тадбирҳои таҳкими амнияти сарҳадиро асоснок намудааст. Дар маҷмӯъ, натиҷаҳои нави бадастомада дар рисола бозгӯйи онанд, ки таҳқиқоти мазкур дар илмҳои сиёсӣ навгонӣ дошта, доираи омӯзиши мавзуъро васеъ менамояд.

Асоснокии хулосаҳо ва тавсияҳо. Аз таҳлилҳои муҳаққиқ бармеояд, ки ӯ ба манбаъҳои гуногуни иттилоотӣ (қонунҳо оид ба сарҳад, стратегияву консепсияҳои амниятӣ, омори расмӣ ва таҳлили таҷрибаи таърихӣ) такя намудааст. Ин имкони асоснок баён гардидани нақши ниҳодҳои ҳифзи сарҳадиро дар таъмини амнияти миллӣ фароҳам

овардааст. Ҳар як хулосаи муҳим бо таваҷҷуҳ ба далелҳои мушаххас ва мисолҳои воқеӣ (аз таҷрибаи фаъолияти қӯшунҳои сарҳадӣ ва ҳолатҳои воқеии таъмини амният) тавзеҳ дода шудааст. Масалан, дар рисола таҳлил гардидааст, ки чӣ гуна тадбирҳои марзбонии солҳои охир дар пешгирии хатари воридшавии гурӯҳҳои ифротӣ таъсири назаррас расонданд, ки ин худ асоснокии амалӣ доштани хулосаҳои диссертантро нишон медиҳад. Тавсияҳои пешниҳоднамудаи муаллиф низ бар пояи хулосаҳои таҳқиқотӣ таҳия шудаанд ва аз лиҳози илмӣ асосноканд. Онҳо бо дарназардошти воқеияти имрӯз ва имконияти татбиқ пазируфта шудаанд, ки ин ба сатҳи баланди эътимоднокии натиҷаҳои илмии рисола далолат мекунад.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳо. Натиҷаҳои диссертатсия дорои аҳамияти назарраси илмию амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ мебошанд. Ин рисола асосҳои назариявии сиёсатҳои амниятиро ғанӣ гардонида, доираи фаҳмиши мо роҷеъ ба ҳамбастагии ниҳодҳои сиёсӣ ва амнияти миллиро тавсеа медиҳад. Аҳамияти амалӣ дар он зуҳур меёбад, ки хулоса ва тавсияҳои таҳқиқот метавонанд бевосита дар фаъолияти мақомоти марзбонӣ ва ниҳодҳои вобастаи амниятӣ мавриди истифода қарор гиранд. Масалан, тавсияҳои пешниҳодшуда оид ба беҳбуди ҳамоҳангии байни ниҳодҳои ҳифзи сарҳадӣ ва сохторҳои қудратии дигар метавонад барои такмили механизми идоракунии амнияти сарҳадӣ истифода шавад. Аз лиҳози иқтисодӣ, таъмини боэътимоди сарҳад боис мегардад, ки шароити мусоид барои рушди тиҷорат ва ҳамкории иқтисодӣ бо кишварҳои ҳамсоя фароҳам шавад, инчунин пешгирии қочоқ ва ҷиноятҳои сарҳадӣ манфиатҳои иқтисодии давлатро ҳимоя мекунад. Нигоҳдории амнияти сарҳадӣ, ки дар рисола роҳҳои такмили он пешниҳод гардидааст, инчунин таъсири иҷтимоӣ дорад – он суботи ҳаёти ҷомеа, эҳсоси бехатарии шаҳрвандон ва баландшавии эътимоди ҷомеаро нисбат ба

ниҳодҳои давлативу низомӣ таъмин мекунад. Гузашта аз ин, натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар раванди таълим ва тарбияи мутахассисони соҳаи амният ва идоракунии давлатӣ истифода шуда, замина барои таҳияи стратегияҳои нави сиёсати амнияти миллиро фароҳам оваранд.

Нашри натиҷаҳо дар маҷаллаҳои илмии тақризшаванда. Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсия дар нашрияҳои илмии мухталиф пешакӣ инъикос ёфтаанд. Диссертант маҷмӯан 10 кори илмӣ (мақола ва тезис)-ро нашр намудааст, ки аз ҷумла 6 мақола дар маҷаллаҳои илмии тақризшаванда ва муҳимми ватаниву хориҷӣ чоп шудааст. Аз рӯйи маълумот, якчанд натиҷаи муҳим дар маҷаллаи байналмилалии илмӣ ва инчунин дар маҷаллаҳои илмию амалии Тоҷикистон ба табъ расидаанд. Ин нашрияҳо, ки аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионӣ эътироф гардидаанд, шаҳодат медиҳанд, ки натиҷаҳои кор қабл аз ҳимоя ба муҳити илмӣ пешниҳод ва санҷида шудаанд. Гузашта аз ин, муаллиф дар конференсияҳои илмии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ оид ба мавзуи таҳқиқот маърӯза намудааст (аз ҷумла, иштирок дар конференсияҳое, ки ба масъалаҳои амнияти минтақавӣ бахшида шудаанд). Нашри натиҷаҳо ва баромад дар ҳамоишҳои илмӣ собит месозад, ки дастовардҳои пажӯҳиш мавриди таваҷҷуҳ ва арзёбии коршиносони соҳа қарор гирифта, ба талаботи КОА оид ба эълони пешакии натиҷаҳо комилан мутобиқ аст.

Мутобиқат ба меъёрҳои расмии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи мазкур аз лиҳози иҷроиш ва муҳтаво ба меъёрҳои расмии Комиссияи олии аттестатсионӣ ҷавобгӯ буда, пеш аз ҳама, сохтор ва таркиби рисола тибқи талаботи стандартӣ сохта шудааст: рисола дорои муқаддима, се боби асосии таҳқиқотӣ, хулосаҳои умумӣ, рӯйхати адабиёти истифодашуда мебошад. Ҳар як қисмати кор бо таври мантиқӣ пайваст буда, дар муқаддима ҳамаи унсурҳои ҳатмии марбут ба мавзуъ (мубрамии мавзуъ, мақсад ва

вазифаҳо, объект, предмет, асосҳои назариявию методологӣ, навоварии илмӣ, ва нуқтаҳои асосии ба ҳимоя баровардашуда) равшан баён шудаанд. Ҳаҷми умумии кори илмӣ, шумораи сарчашмаҳои истифодашуда ва мазмуни автореферат ба стандартҳои муқарраршудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқ мебошад. Диссертант дар ҷараёни таҳқиқот этикаи илмиро пурра риоя намудааст: иқтибосҳо бо истинод ба манбаъҳои дахлдор пешниҳод гардида, андешаҳои дигар муҳаққиқон саҳеҳ таъкид шудаанд. Ҳамчунин, талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба доштани нашрияҳои илмӣ низ пурра иҷро гаштааст. Мавзуъ, муҳтаво ва натиҷаҳои рисола ба шиносномаи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ низ мувофиқат намуда, масъалаҳои дар он пешбинишударо фаро мегиранд. Ба таври умумӣ, метавон гуфт, ки рисолаи мазкур аз ҷиҳати сатҳи илмӣ, шакли пешниҳод ва натиҷагирӣ ба ҳамаи меъёрҳои расмии диссертатсияи номзадӣ, ки аз ҷониби КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян шудаанд, мутобиқат мекунад.

Норасоӣ ва эродҳо. Ҳарчанд рисолаи пешниҳодшуда як таҳқиқоти пурмуҳтаво ва арзишманд мебошад, ҷиҳати комилтар гардидани он метавон чанд мулоҳизаи танқидии зеринро пешниҳод кард:

1. Доираи мафҳуми «ниҳодҳои ҳифзи сарҳади давлатӣ»: Дар номи мавзуи рисола мафҳуми ҷамъи «ниҳодҳо» зикр шудааст, вале дар таҳқиқот асосан ба Қӯшунҳои сарҳадии Кумитаи давлатии амнияти миллӣ таваҷҷуҳ зоҳир мегардад. Мумкин буд, ки нақши сохторҳои дигари вобаста ба ҳифзи сарҳад (масалан, хадамоти гумрук ё ниҳодҳои ҳифзи ҳуқуқи ҳаммарз) низ то ҳадде баррасӣ гардад, ё дар худи сарлавҳа ин маҳдудият дақиқ инъикос ёбад.
2. Андозаи маълумотҳои эмпирикӣ: Гарчанд рисола моҳияти назариявию сиёсӣ дорад, вале истифодаи баъзе маълумоти

эмпирикӣ (масалан, омор оид ба қонуншиканиҳои сарҳадӣ, теъдоди ҳодисаҳои пешгиришуда, ё натиҷаи тадбирҳои марзбонҳо дар солҳои охир) метавонист ба таҳқиқот мазмуни боз ҳам пурратар бахшад. Бо илова намудани чунин далелҳои рақамӣ, баъзе хулосаҳо боз ҳам рушан ва боварибахш мегардиданд.

3. Ҷанбаҳои тартибу услуби баён: Дар матни диссертатсия чанд хатогиҳои ҷузъии имлоӣ ва истилоҳии техникӣ ба мушоҳида мерасад, ки бо таҳрири ниҳоӣ осон ислоҳшавандаанд. Инчунин, дар баъзе қисматҳо такрори андешаҳои алоҳида ё дарозшавии ҷумлаҳо дида мешавад, ки мухтасаргӯӣ метавонист ба равонтар шудани баён мусоидат кунад. Ислоҳи ин нуқтаҳои хурд бешак сатҳи дастрасӣ ва фаҳмиши рисоларо боз ҳам беҳтар мекунад.
4. Тавсеаи баъзе бахшҳои таҳлил: Бархе мавзуъҳои марбут ба амнияти сарҳадӣ, аз ҷумла ҷанбаҳои иҷтимоии фаъолияти сарҳадбонон (масалан, масъалаи баланд бардоштани маҳорати касбӣ ва таъмини шароити иҷтимоии хизматчиёни сарҳадӣ) метавонистанд баррасӣ шаванд. Ин ба рисола имкон медод, ки доираи васеи мушкилоти марбут ба мавзуъро фаро гирад. Вале бояд қайд кард, ки чунин тавсеа шояд берун аз ҳадаф ва ваколати асосии таҳқиқот қарор дошт.

Бояд тазаккур дод, ки эродҳо бештар хислати тавсиявӣ дошта, диққати диссертантро ба ҷиҳатҳои иловагии масъала ҷалб мекунанд. Ин норасоиҳои ҷузъӣ бо ислоҳу такмили ночиз бартарафшаванда буда, ба моҳият ва арзиши умумии илмии кори анҷомдодашуда таъсири манфӣ намерасонанд.

Хулоса бо тавсия барои додани дараҷа. Диссертатсияи пешниҳодномудаи Исроилов Исмоил Исроилович як таҳқиқоти мустақили илмии пурра буда, ба таҳкими асосҳои назариявӣ ва амалии таъмини амнияти

миллии кишвар тавассути ниҳодҳои ҳифзи сарҳади давлатӣ бахшида шудааст. Мавзуи интихобшуда ҳаллу баррасии худро дар рисола пайдо кардааст, ҳамаи вазифаҳои таҳқиқотӣ ба анҷом расида, натиҷаҳои арзандаи илмӣ ба даст оварда шудаанд. Рисола аз ҷиҳати мундариҷа ва иҷроиш ба талабот ва меъёрҳои диссертатсияи ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ пешбинишуда мутобиқат мекунад. Дар маҷмӯъ, метавон натиҷагирӣ кард, ки диссертатсияи мазкур ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба додани дараҷаи илмӣ пурра ҷавобгӯ мебошад. Бо дарназардошти аҳамияти баланди назариявию амалӣ, навоварии илмӣ ва сатҳи баланди таҳқиқоти анҷомёфта, пешниҳод мегардад, ки И.И. Исроилов сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 23.00.02 – Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ дониста шавад.

Муқарризи расмӣ,
номзади илмҳои сиёсӣ, дотсент,
мудири шуъбаи масоили муносибатҳои
байналмилалии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ
ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ

Бедилзода Ҳ.К.

Имзои Ҳ.К. Бедилзодаро тасдиқ менамоям
Ш. К нозири калони кадрҳо Абдураҳмонзода Б.

Суроғаи муассиса: 734025, шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 33.
Телефон (корӣ): (+992 37) 221 56 89.
Почтаи электронӣ: ifppanrt@gmail.com.

23.09.2018.